

KONGRESI IN SIMPOZIJI, DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

MEDNARODNI SIMPOZIJ: NARODNO REVOLUCIONARNE IDEOLOGIJE
IN GIBANJA V JUGOVZHODNI EVROPI V 19. STOLETJU

Dunaj, 2.—4. marca 1988

Pri nas je najbrž manj znano, da imajo tudi Bolgari na Dunaju svoj znanstveni inštitut, ki razvija živahno dejavnost na področju zgodovine, kulturne zgodovine, obravnavanja odnosov Bolgarije z Avstrijo, ima bogato knjižnico in izdaja svoje publikacije v nemškem jeziku. Velikokrat se je že pokazalo, kaj takšen inštitut za ugled in seznanjanje za vsako takšno državo pomeni; zato tudi je toliko različnih inštitutov po različnih državah, takšnih seveda, kjer je zgodovinski razvoj pustil tako močne sledove, da je to upravičeno in smiselno. Ni treba posebej naglašati, kako bi tudi Slovenci in drugi jugoslovanski narodi potrebovali takšen inštitut prav na Dunaju in najbrž še kje. Že po naravi svojega dela je jasno in logično, da ima ta bolgarski inštitut dobre in plodne odnose z dunajskim Österreichisches Ost- und Südosteuropa Institutom. Ena od skupnih akcij je bila tudi simpozij, o katerem poročam.

Sam naslov simpozija, narodno revolucionarne ideologije in gibanja v jugovzhodni Evropi v 19. stoletju, najbrž res ni bil najbolj ustrezen in je bil deležen tudi marsikakšne kritike udeležencev z zahoda, ni pa jih bilo tudi malo, ki se prav zaradi naslova simpozija niti niso udeležili (predvsem Avstrijci). Nam, ki smo navajeni na marksistično izrazoslovje, sam naslov niti ni tako padel v oči, čeprav je seveda upravičeno vprašanje, kaj in kakšna sploh so narodnorevolucionarna gibanja in ideologije in katera zraven ne spadajo. Tudi ni nujno, da so bila vsa gibanja in ideologije, ki so končno pristala v socialističnem in komunističnem gibanju, sama po sebi revolucionarna, nekatera narodna ali tudi narodnoosvobodilna gibanja pa zaradi svojega meščanskega predznaka pa že eo ipso kontrarevolucionarna. Seveda so to znanstvena meščanskega predznaka že eo ipso kontrarevolucionarna. Seveda so to znanstvena vprašanja, ker pa je bil z bolgarske strani organizacijski del simpozija zelo podprt s strani bolgarske vlade, je insistiranje Bolgarov na tem naslovu razumljivo.

Simpozija se je udeležilo okrog petdeset znanstvenikov iz 14 držav: Avstrije, Bolgarije, obeh Nemčij, Grčije, Italije, Jugoslavije, ČSSR, Francije, Madžarske, Poljske, SZ, Velike Britanije in ZDA. Do začetka simpozija je veljalo, da bodo prišli tudi Romuni, vendar je nazadnje prišel le telegram, da jih ne bo, kot se je v zadnjih letih že na mnogih znanstvenih srečanjih zgodilo. Jugoslovanski zgodovinarji so bili na simpozij povabljeni, vendar se niso odzvali, in tako je v zadnjem hipu vskočil z referatom podpisani, po naključju pa sta bila takrat na Dunaju še dr. Mirjana Gros in dr. Janko Prunk, ki sta se simpozija tudi udeležila. Med Avstrijci je bilo tudi nekaj koroških Slovencev (npr. dr. Walter Lukan), medtem ko dr. Jože Pirjevec iz Trsta zaradi bolezni ni mogel priti.

Simpozij je bil v prostorih palače Palfy in sta ga pozdravila bolgarski veleposlanik v Avstriji Hristo Dorčev in predstavnik avstrijskega zunanjega ministrstva dr. Heinrich Blechner, otvorila pa direktor avstrijskega inštituta za zgodovino vzhodne in jugovzhodne Evrope prof. dr. Richard G. Plaschka ter predstojnik inštituta za orientalistiko dunajske univerze prof. dr. Anton Cornelius Schaendinger, nakar je bilo delo simpozija razdeljeno na tri sekcije: prva se je ukvarjala s splošno tipologijo narodnorevolucionarnih gibanj in ideologij, druga z mednarodnim položajem in sodelovanjem narodnorevolucionarnih gibanj, tretja pa je govorila o narodno revolucionarnih aktivnostih in javnem mnenju, o publikacijah in virih o narodnorevolucionarnih ideologijah in gibanjih. V vseh treh sekcijah je bilo prebranih 30 referatov, med njimi 4 v angleščini, 3 v francoščini, ostalih 23 pa v nemščini. V plenumu je bilo prebranih le prvih pet referatov prve sekcije, in sicer je G. Hering z Dunaja govoril o problematiki vzrokov revolucionarnih uporov na začetku 19. stoletja, A. Suppan (Dunaj) na podlagi literature o ilirizmu kot narodno revolucionarni ideologiji — k temu referatu je dodala nekaj observacij tudi Mirjana Gros —, Charles Jelavich (Bloomington — ZDA) je na podlagi učbenikov govoril o vzgoji in razvoju ideje o narodu pri južnih Slovanih, D. Dojnov (Sofija) o zaporedju in posebnostih v razvoju bolgarskega narodnega gibanja v drugi polovici 19. stoletja, zelo polemičen pa je bil referat H. Heppnerja (Graz) o teoriji in stvarnosti narodne revolucije v Bolgariji v 19. stoletju, pri čemer je opozoril, da je bilo v tem, čemur Bolgari pravijo narodna revolucija, le 2000 upornikov, kar je 0,1 % bolgarskega prebivalstva. Zastopal je tezo,

da je bil to le upor nekaterih Bolgarov. Referate v prvi sekciji so imeli še I. Ress (Budimpešta) o oceni balkanskih narodnih gibanj, ki jo je imel grof Benjamin Kal-lay v času svoje diplomatske dejavnosti, F. Gottas (Salzburg) je govoril o bolgarskem narodnem gibanju v 60-ih letih 19. stoletja, W. Kessler (Marburg/Lahn) o Bolgarih v luči hrvatske južnoslovske ideologije in politike v 19. stoletju, N. Genčev (Sofija) o Vasilu Levskem in bolgarski revolucionarni ideologiji. Vsako sejo sekcije je vodil moderator, ki je po vsakem referentu usmerjal tudi diskusijo.

V drugi sekciji so referirali C. Svoloupolos (Solun) o grški revoluciji in vzhodnem vprašanju, Z. Zeman (Oxford) o velesilah in nacionalizmu v času berlinskega kongresa, M. Zgorniak (Krakov) o stališčih poljske politične emigracije do balkanske problematike v letih 1864—1878, Barbara Jelavich (Bloomington) o odnosu carske Rusije do bolgarskega revolucionarnega gibanja, W. Bihl (Dunaj) o Avstroogrski in bolgarskem vprašanju 1876—1878, R. Havranková (Praga) o sodelovanju čeških demokratov pri osvobodilnih gibanjih balkanskih narodov v 19. stoletju, T. Islamov (Moskva) o nastanku narodov v vzhodni srednji Evropi konec 18. in v začetku 19. stoletja, H. Haselsteiner o federalističnih načrtih v jugovzhodni Evropi in F. J. Kos (Kerpen — ZRN) o politiki nemškega rajha do bolgarske vstaje 1876, E. Palotas (Budimpešta) o mednarodnih zvezah košutovske emigracije v 50. in 60. letih ter K. Šarova (Sofija) o mednarodnih vidikih bolgarskega revolucionarnega gibanja v drugi polovici 19. stoletja.

V tretji sekciji so bili referenti: W. Zeil (Berlin — DDR), ki je govoril o informacijah v nemški javnosti v narodnoosvobodilnem gibanju Bolgarov v 60. in 70. letih preteklega stoletja, E. Niederhauser (Budimpešta) o madžarskem javnem mnenju o jugovzhodnoevropskih narodih v 19. stoletju, podpisani o stališču slovenskih socialnih demokratov o balkanskih vojnah in nacionalni problematiki na Balkanu sploh, H. D. Doppmann (Berlin — DDR) o Vasilu Levskem in vlogi cerkve v bolgarskem odporiškem gibanju, I. Diószegi (Budimpešta) o bolgarskem odporu določbam berlinskega kongresa v luči avstroogrskih virov, M. Todorova (Sofija) o prostovoljcih iz balkanskih dežel v krimski vojni, K. Grothusen (Hamburg) o rusko-turški vojni 1877/78 in berlinskem kongresu v luči sodobne karikature in slikarstva, H. J. Kornrumpf (Mainz) o nekaterih turških in nemških objavah o odnosu med Turki in Bolgari 1870—1885, F. Conte (Pariz) o Rakovskem in bolgarski revolucionarni mladini 1890—1899 ter B. Michel (Pariz), ki je najavil diskusijski prispevek, ne pa referata, in se je dotaknil, zelo ilustrativno in obenem poglobljeno, različnih aspektov obravnavane tematike simpozija.

Težišče simpozija je bilo torej zadnjih 30 let preteklega stoletja in odnos do Bolgarov, kar je bilo predstavljeno res iz različnih zornih kotov in skozi prizmo gledanja različnih narodov in držav. Udeleženci so bili skoraj sami specialisti in je bilo dosti referatov rezultat novih gledanj in novih raziskovanj, pri čemer je treba poudariti zelo organizirano in temeljito delo bolgarskih kolegov, ki so prispevali veliko povsem novih arhivskih raziskav. V celem so bili organizatorji lahko zadovoljni tako z referati kot tudi z živahno diskusijo. Ker denar ni problem, bo zbornik referatov izšel najverjetneje še letos. Še najmanj je bil predstavljen naš prostor in odnosi naših narodov z Bolgari, kar je seveda glede na zgodovinski položaj, razvoj in problematiko ter številna še neraziskana in neprediskutirana vprašanja res škoda.

Franc Rozman

»LE CINQUANTENAIRE DE L'ANNSCHLUSS«

Paris—Rouen, 29. 2.—4. 3. 1988

Leto 1988 je leto obletnic. Spominjamo se »pomladi narodov« leta 1848, konca prve svetovne vojne 1918 in nastanka Jugoslavije, našega preloma z Informbirojem 1948, študentskega leta in leta sovjetske invazije na Češkoslovaško 1968... Za sosednjo Avstrijo in ne samo njo, pa je letos najpomembnejši dogodek spomin na dogodke izpred petdesetih let, na dogodke okoli marčevske priključitve Avstrije nacističnemu »rajhu« leta 1938. Danes v Avstriji nekateri najbolj znani zgodovinarji, pa tudi politiki, nočejo več govoriti o teh dogodkih kot o »anšlusu«, temveč trdijo, da je šlo za »nasilno priključitev«, če že ne kar za okupacijo (npr. prof. dr. Schausberger, prof. dr. Stourzh, kancler dr. Vranitzky itd.). Tako še naprej gojijo politično tezo, ki je nastala takoj ob koncu vojne in ki se ji imajo zahvaliti za obnovitev Avstrije, tezo, da je bila Avstrija prva žrtev nacizma. Drugi niso takega mnenja (npr. prof. dr. Botz, doc. dr. Stuhlpfarrer, doc. dr. Haas, dr. Garscha in sploh mlajša generacija zgodovi-